

UOT 37

AA.Altınay
Bakı Dövlət Universiteti
aysealtinay@hotmail.com

İBTİDAİ TƏLİMDƏ SƏRİŞTƏLİ MÜƏLLİM KADRLARININ HAZIRLIĞINDA İNTERAKTİVLİK

Açar sözlər: ibtidai təlim, səriştəli müəllim, interaktiv metodlar

Müasir təhsilin vəzifəsi necə öyrənməyi öyrətməkdir. Buna görə də son illərdə texnologiya və texnologiya dövründə, informasiya əsrində interaktiv tədris metodlarından ali təhsil müəllimləri getdikcə daha çox istifadə edirlər. Eyni zamanda interaktiv forma və metodlar, şagirdlərin müstəqil işi təlim prosesinin səmərəliliyini təmin edir. Müəllimin vəzifəsi bu işi yüksək keyfiyyətli və təsirli olması üçün təşkil etmək və istiqamətləndirməkdir. İnteraktiv təhsil formalarının tətbiqi müasir ali məktəbdə tələbə hazırlığının yaxşılaşdırılması üçün ən vacib istiqamətlərdən biridir. Bu gün əsas metodoloji yeniliklər dəqiq interaktiv tədris metodlarının istifadəsi ilə bağlıdır.

А.А.Алтынай

ИНТЕРАКТИВНОСТЬ В ПОДГОТОВКЕ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Ключевые слова: начальное образование, компетентный педагог, интерактивные методы

Задача современного образования – научить учиться. Поэтому в последнее время в периоде техники и технологии, в веке информации все чаще используются педагогами высшей школы интерактивные методы обучения. При этом интерактивные формы и методы, самостоятельная работа студентов обеспечивают эффективность процесса обучения. Задача педагога – организовать и направить эту работу, чтобы она была качественной и результативной. Внедрение интерактивных форм обучения – одно из важнейших направлений совершенствования подготовки студентов в современном вузе. Основные методические инновации связаны сегодня с применением именно интерактивных методов обучения.

А.А.Алтынאי

INTERACTIVITY IN TRAINING QUALIFIED PRIMARY EDUCATION TEACHERS

Keywords: primary education, competent teacher, interactive methods

The task of modern education is to teach how to learn. Therefore, in recent years, in the period of technology and technology, in the age of information, interactive

teaching methods are increasingly used by teachers of higher education. At the same time, interactive forms and methods, independent work of students ensure the effectiveness of the learning process. The task of the teacher is to organize and direct this work so that it is of high quality and effective. The introduction of interactive forms of education is one of the most important directions for improving the training of students in a modern university. The main methodological innovations today are associated with the use of precisely interactive teaching methods.

Dünyamızı bürüyən Covid-19 pandemiyası insanları bu gün daha çox elmə, texnika və texnologiyalara cəlb etmiş, bütün sahələrdə olduğu kimi, təhsil sahəsində də yeni pedaqoji texnologiyalardan, müxtəlif kompüter texnikasından, proqramlardan, internet resurslarından yararlanaraq distant təhsildən, onlayn dərslərdən, interaktiv metodlardan geniş istifadə edilməyə fəal surətdə başlandı. Müəllimlərimiz və təhsil alanlarımız qısa bir müddət ərzində kompüter texnika və texnologiyasına virtual təhsilə, interaktiv ünsiyyətə mükəmməl yiyələnədiklər, evdə qalsalar da, təhsildən, təlimdən geri qalmadılar, ali məktəblərimizdə, digər təhsil müəssisələrimizdə fədakarcasına çalışaraq öz yetişdirmələrini tələb olunan biliklərlə silahlandırdılar. Onların hazırlığının təşkilində yeni pedaqoji texnologiyalar, yeni təlim metodları xüsusi yer tutur.

Dahi şəxsiyyət, böyük siyasi xadim Heydər Əliyev hələ 1980-ci illərdə Ali məktəb işçilərinin respublika müşavirəsindəki nitqində yeni bir pedaqoji anlayış kimi səriştəli müəllim problemini irəli sürür və yeni müəllim kadrlarının yetişdirilməsini, təhsil alanların tərəkürünün inkişaf etdirilməsini bir vəzifə olaraq təhsil işçilərinin qarşına qoyurdu. O, müəllimin peşəkarlıq səviyyəsinə, səriştəliliyinə yüksək qiymət verərək səriştəli müəllim obrazının səciyyəsinə belə göstərirdi: "...hər bir ali məktəb müəllimi gərək öz sahəsində səriştəli olsun, geniş ümumi məlumatla, pedaqoji qabiliyyət və yaxşı vərdişlərə, mühazirə oxumaq, dərs demək, öyrətmək, tərbiyə etmək üçün bütün başqa zəruri keyfiyyətlərə malik olsun. Bunun üçün gərək ali məktəb müəllimi elmi biliklərdən əlavə yaxşı nitq, dil qabiliyyətinə, natiqlik məharətinə, bütün başqa pedaqoji keyfiyyətlərə və vərdişlərə yiyələnsin ki, bütün bunlar üst-üstə ona həqiqətən yaxşı tərbiyəçi olmaq imkanı versin" (1, s.7). Dahi rəhbər həmçinin müəllimlərin dərin elmi-pedaqoji biliklərə yiyələnməsini və onları tələbələrə çatdırma bilməyi vacib amillərdən sayırdı. O, müəllimlərin mənəvi tərbiyəsinə, onların ilk növbədə yüksək əxlaqi keyfiyyətlərə yiyələnməsinə xüsusi əhəmiyyət verir və bunu daha yüksək qiymətləndirirdi. Heydər Əliyev müəllimlərin işinin ən çətin, lakin ən lazımlı və gərəkli iş olduğunu qeyd edir və onların üzərinə düşən vəzifələrin Vətən üçün, xalq və millət üçün olduğunu göstərirdi: "...hər bir müəllim bilməlidir ki, onun üzərinə düşən vəzifə, onun dövlət üçün, millət üçün, Azərbaycan xalqı üçün gördüyü iş bütün başqa sahələrdə fəaliyyət göstərən insanların hamısının işindən ən gərəklişidir, ən lazımlıdır" (2).

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev çıxışlarında dəfələrlə göstərmişdir ki, intellektual inkişafın, elmi dünyagörüşün təkanverici amili yeni pedaqoji texnologiyalara yiyələnməkdir. Bu, xüsusilə, pedaqoji kadr hazırlığında təhsil alanların fəal təhsil prosesinə qoşulması ilə bağlıdır. Onun Müəllimlərin XIII qurultayının iştirakçılarına göndərdiyi məktubunda deyilir: “Azərbaycanın təhsil tarixi hər birimizin fəxr etdiyi nailiyyətlərlə zəngindir. Azərbaycan müəllimləri bütün tarix boyu təhsildə daim varisliklə novatorluğun, ənənə ilə islahatın vəhdətini öz fəaliyyətlərində əks etdirmişlər. Bu gün qədəm qoyduğumuz informasiya cəmiyyəti və biliklərə əsaslanan yeni tipli iqtisadiyyatın formalaşması, qloballaşma çağırışları bütün dünya təhsil sistemi qarşısında yeni vəzifələr qoyur. “Təhsil əsri” adı qazanmış XXI əsr Azərbaycan təhsilinin də yeniləşməsinə və müasirləşməsinə tələb edir. Əminəm ki, Azərbaycan müəllimləri fəaliyyətlərini bu tələblərə uyğun daha da təkmilləşdirərək müstəqil Azərbaycan Respublikasının çiçəklənməsinə xidmət edən gənc nəslin yetişdirilməsi işinə öz töhfələrini verəcəklər (3, s.5).

Müasir dövrdə aldığımız informasiyalar o qədər artmış, çoxalmış ki, əldə edilən biliklər tam məlum olmamış, dərk edilməmiş köhnəlir və bu da insanlara mövcud problemlərin həlli üçün qazandıqları biliklərlə kifayətməyə imkan vermir. Bunun çarəsi isə yeni pedaqoji texnologiyalardan səmərəli istifadə edərək yeni biliklərə, yeni metodlara sahib olmaq, həm təhsil alanların, həm də təhsil verənlərin səmərəli fəaliyyətinin təşkil etməkdir.

Ölkədə maddi kapitalın insan kapitalına çevrilməsi, davamlı insan inkişafını təmin etmək, insan resurslarını inkişaf etdirmək və ondan səmərəli istifadə etmək, mövcud təhsil infrastrukturunun yeniləşdirilməsi, yeni təlim və tərbiyə texnologiyalarının, innovasiyaların tətbiqi, müasir idarəetmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi, təlimin məzmununun, kurikulumların yeniləşdirilməsi və təkmilləşdirilməsi müəllimin yüksək mənəvi, əxlaqi keyfiyyətlərə sahiblənməsi, öz üzərində daim çalışması, yüksək peşə və ixtisas hazırlığına və yeni pedaqoji texnologiyalara malik olması üçün səriştəli müəllim kadrlarının hazırlığı dövrün zəruri tələbinə çevrilmiş və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 24 oktyabr 2013-cü il tarixli sərəncamı ilə “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası” təsdiq edilmişdir. Bu mühüm dövlət sənədində səriştəli müəllim kadrlarının hazırlığı, o cümlədən ibtidai sinif müəllimliyi ixtisası hazırlığı birincisi dərəcəli vəzifə kimi önə çəkilmiş və strategiyanın birinci istiqamətində göstərilmişdir: “...təhsilin məzmununun formalaşmasında akademik biliklərlə yanaşı, praktik bilik və bacarıqların, səriştənin vacibliyi önə çəkilir. Səriştə əldə olunmuş bilik və bacarıqları praktiki fəaliyyətdə effektiv və səmərəli tətbiq etmək qabiliyyətidir. O, şəxsin qazandığı bilik və bacarıqların konkret fəaliyyətin nəticəsinə çevrilməsini təmin edir. Səriştəyə əsaslanan təhsil sosial-iqtisadi inkişafa daha effektiv xidmət göstərir” (4).

Göründüyü kimi, bu mühüm dövlət sənədində ölkədə ibtidai təlimdə

səriştəli müəllim kadrlarının hazırlığına xüsusi diqqət verilmiş və bunun tədris prosesində effektivliyi göstərilmişdir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2012-ci il 29 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan 2020 – gələcəyə baxış” inkişaf Konsepsiyası” təhsilin inkişafında, təlim və tərbiyənin səviyyəsinin yüksəldilməsində müəllimin yeni təlim texnologiyalarından, xüsusilə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından, interaktiv metodlardan geniş istifadə edilməsini qarşıya qoymuşdur (5).

Bu konsepsiyada xüsusilə ali təhsilin inkişaf paradıqmaları aydın şəkildə göstərilmişdir. Bu sahədə təhsilin informasiyalaşdırılmasına, fəal və interaktiv metodlardan geniş istifadə olunması, müəllim kadrlarının hazırlığında, təlim və tərbiyə prosesində yeni pedaqoji texnologiyalardan, elektron lövhələrdən, planşet dərsliklərdən istifadəyə, xüsusilə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından istifadə edilməsinə geniş yer verilməsi tələb olunur.

Qeyd edək ki, təlimə texnoloji yanaşma – bu, həm də interaktivlik tələb edir. “İnteraktivlik” termini “dialoqu, qarşılıqlı təsiri” bildirir. Bu təlim metodunu ifadə etmək üçün həmçinin “problem – dialoji”, “problemlı”, “evristik təlim” anlayışlarından istifadə olunur.

Təlimdə interaktiv yanaşmanın mahiyyəti ondadır ki, təlim təhsil alanların yaddaşının təkə yeni elmi biliklərlə zənginləşdirilməsinə deyil, həm də təfəkkürün müntəzəm inkişaf etdirilməsi əsasında daha çox biliklərin müstəqil əldə edilməsi və mənimsənilməsi, ən mühüm bacarıq və vərdişlərin, şəxsi keyfiyyət və qabiliyyətlərin qazanılmasına yönəlmişdir. Bu təhsil alanlar müəllimin rəhbərliyi altında xüsusi seçilmiş, asan başa düşülən və yadda qalan, ən vacib təlim materialının öyrənilməsi prosesində fakt və hadisələrin səbəb-nəticə əlaqələrini, qanunauyğunluqlarını aşkar etməyi, nəticə çıxarmağı, mühüm və dərin ümumiləşdirmələr aparmağı öyrənirlər.

Riyaziyyat üzrə müəllim hazırlığında əlverişli mühitin yaradılması, şagirdlərin riyazi motivasiyasının inkişaf etdirilməsi, təlim prosesi ilə bağlı pozitiv emosiyaların formalaşdırılması, psixoloji gərginliyin aradan qaldırılması, onların operativ olaraq fəaliyyətə qoşulması, kollektivin birliyinə nail olmaq təhsil sahəsində günümüzün ən aktual məsələlərindəndir.

İnteraktiv təlim prosesində müəllim qarşılıqlı fəaliyyət və əməkdaşlıq prosesinin təşkilatçısı, məsləhətçisi kimi çıxış edir. Müəllim hazırlığı üçün tədris mühiti elə seçilməlidir ki, təhsil alanların əməkdaşlığı və kommunikasiyasını asanlaşdırsın, onlarda səmimi hisslər və əməkdaşlıq formalaşdırsın. Düzgün qurulmuş interaktiv dərstdə müəllim hazırlığı zəruriliyi tam mənası ilə aydın başa düşülür, onun əhəmiyyəti dərk edilir və nəhayət, səriştəli müəllim hazırlığının yeni modelinin hazırlanması imkanları əldə edilir.

Müasir pedaqoji texnologiyalar, xüsusilə fəal və interaktiv metodlar müəllimin daha çox fasilitator rolunda çıxış etməsini, yəni daha çox yol göstərən, istiqamət və məsləhətlər verən rolunda olmasını tələb edir.

Müəllimin bu funksiyası ondan daha çox bilik, bacarıq, dünyagörüşü və

xüsusilə dərin pedaqoji, psixoloji biliklər, təşkilatçılıq, texnika və texnologiyalardan səmərəli istifadə etmək və şagirdlərdə stimül yaratmaq bacarıqlarını tələb edir.

Pedaqoji təmayüllü ali məktəblərdə ibtidai təlimdə riyaziyyat müəllimliyi ixtisası üzrə apardığımız ilkin empirik müşahidələr zamanı aydın olmuşdur ki, tələbələrin idrak fəallığını yüksəltmək, xüsusən də onun "riyazi təfəkkür müstəqilliyini" hərəkətə gətirmək üçün mühüm amillərdən biri informasiyanın, tədris materialının "hansı formada" və "necə", hansı metodlarla çatdırılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Deməli, başqa pedaqoji, psixoloji cəhətlərlə yanaşı, materialın necə təqdim edilməsi tələbələrdə riyazi təfəkkür müstəqilliyinin aydın təzahürü üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu baxımdan apardığımız təcrübələrdən də məlum olmuşdur ki, ali məktəbdə müəllimin materialı yeni pedaqoji texnologiyaların tərkib hissəsi olan fəal və interaktiv metodlarla təqdim edilməsi, dərsi monoloqlarla deyil dialoqlarla, sual-cavablarla, tələbələri dərse fəallıqla cəlb etməklə yüksək nəticələr əldə etmək olur. Bütün bunlar isə səriştəli müəllim kadrlarının hazırlığında mühüm əhəmiyyət kəsb etməkdədir.

İbtidai sinif müəllimliyi ixtisasında riyaziyyat kursunun bir tədris fənni kimi həyatın tələblərinə, praktik reallığa uyğunlaşdırılaraq tədrisi, həmçinin hazırkı zamanda elm və texnikada riyazi metodların modelləşdirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyi bir vaxtda səriştəli müəllim kadrlarının hazırlığına xüsusi əhəmiyyət verilməlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Əliyev Heydər. Ali məktəb işçilərinin respublika müşavirəsində nitq / Azərbaycan ali məktəblərinin işini partiyanın yüksək tələbləri səviyyəsinə qaldıraq: ali məktəb işçilərinin respublika müşavirəsində nitq, 28 may 1980-ci il / Heydər Əliyev: Burax. məs. Ə. Ağayev. Bakı: Azər nəşr, 1980, 46 s.
2. Əliyev Heydər. Azərbaycan Müəllimlərinin I qurultayındakı nitqi. 26 sentyabr, 1998-ci il. Bakı, "Azərbaycan" qəz., 1998, 27 sentyabr
3. Əliyev İlham Heydər oğlu. Müəllimlərin XIII qurultayının iştirakçılarına göndərdiyi məktub. 22 sentyabr 2008-ci il / Azərbaycan müəllimlərinin XIII qurultayı, 22 sentyabr 2008-ci il. Bakı: Çarşıoğlu, 2009, 302 s.
4. "Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası" Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 24 oktyabr 2013-cü il tarixli sərəncamı / "Xalq" qəz., Bakı, 2013, 25 oktyabr
5. "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyası". 29 dekabr, 2012-ci il Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı / "Xalq" qəz., Bakı, 2012, 30 dekabr

Redaksiyaya daxil olub 27.04.2021